

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Thesaurus Eloqventiae Sacrae Et Profanae, Saluti &
incolumitati Rerumpublicarum utilissimae**

Alberti, Alberto

Coloniae Agrippinae, 1669

Pulcher ordo promus condus est egregio delectationes.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69225](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69225)

sentiunt, ut vitis carere vitium judicent, totique in eo sint, ut quo veterum dissimiliores habeantur, tanto in dies peiores fieri studeant, quanto in acuminibus nimio plus coacervandis molestissimâ satietate Auditores delassant. Idemq; generatim de quacunq; ceterorum ornamentorum intemperantiâ, luxuq; dictum, atque conclusum existimate.

199. Quamobrem, quum Adversariorum Orationes, atque Conciones, ut appellant, tantum fastidii Auditoribus, dum immodicâ affectant delectationem, impingant, quis non facile colligit, quàm longè illi omnem vere delectationis imaginem arceant? quis hinc non experitur, immodicam voluptatem nihil aliud demum esse, quàm voluptatis satietatem? hanc ipsam satietatem non modicam esse immodicæ oblectationis poenam? exuberantem aurium jucunditatem in magnam crucem, summumq; horrorem converti? Non oblectant igitur Adversarii, quia incredibile fastidium, quod erat delectationis alterum præpedimentum, dicendo afferunt. Jam de ordine reliqua prosequamur.

A *Pulcher ordo promus condus est egregio delectationis.*

200. **C**oncinnus ordo, Auditores, ut est sollertis proles ingenii certissima, de qua prolixè jam supra; ita quoque voluptatis genitor est elegantissimus, de quo in præsentia. Quantum enim jucunditatis, quum

quum domum in cubicula aptè, graphiceque
 tributam primùm intras, statim oboritur?
 quantum suavitatis, quum exercitum benè
 dispositum, quadratoque incedentem agmine
 intueris? quantum lætitiæ, quum saltatorem
 tam numeroſo pedum motu tripudiantem
 ſpectas? quantum hilaritatis, quum citharæ-
 dum tam explorato digitorum flexu parces
 imparesque chordas impellentem auſcultas?
 Ipla humanorum vultuum tam grata pulchri-
 tudo, quæ, quum aſpicitur, tantam habet ille-
 cebram oculorum, unde, niſi ex ordinata memo-
 rorum omnium conſtitutione gignitur? Quid
 ubi Stellarum admirabiles illas figuras tam
 ingenioſè partitas, ubi coeleſtium orbium a-
 deo ſtatas converſiones, ubi elementorum
 mutuò pugnantium tam firmum nexum con-
 templaris; quanto repente gaudia circumfluas?
 Sed age, ab hiſce rebus omnibus jam ordinem
 paululùm remove, atque extemplo de omni
 delectationis veſtigio actum erit. Tolle pri-
 mum ab ædibus ordinem, facque totum ædi-
 ficium in angulos temerè porrectum, ſine facie
 atque proſpectu, hinc introrſus reductum, il-
 linc in latus deſlexum, undique erraticis man- **B**
 dris interruptum, atque diſiunctum. Fac uno
 pariete tumuli eminentis ſupercilio hæere? **C**
 altero depreſſo in voraginem jacere. Fac nul-
 lum, quo adeatur, oſtium extrinſecus illi eſſe,
 ſed mobili tantùm per fenestram ſcalâ ingreſ-
 ſum patere. Fenestras prope ſolum demiſſas
 cogita; portas ſummis laquearibus conjun-
 ctas; ſtabula in veſtibulo collocata; cubicula **D**
 hu.

humi defossa; cellam vinariam in aulae medi-
E tullium elatam, aulam infra equile, ac bubile
 dejectam; omnia cubicula distorta, tenebrico-
F sa, gibba, angulosa, inæqualia, atque clivosa.
G Eritne rusticorum ullam mapale magis in-
 cultum? quæ casa magis agrestis, aut per-
 turbatior reperiatur? Tolle deinde ab exer-
 citu ordinem. Fac eum huc, atque illuc er-
 rabundum, fac dissolutum, atque disse-
 ctum; fac, quæ cuique libet, singulos dilaben-
 tes; fac nullos ab eis servari ordines, sed vago
 discursu in avia quæque ferti præcipites, quid
 magis incomptum, aut tumultuosius? ex tali
 enim militum confusione fiet subito latronum
 manus, quibus nihil furacius, nihilque infe-
 stius horti, vineæ, campi, viridaria, rusticorum
 tuguria, pagi, oppida, ac viæ experiuntur.
 Tolle præterea à saltatione ordinem. Fac eam
 nullis gaudere numeris, nullis inflexionum
 constare legibus, quid absurdius? Tolle quo-
 que à citharædo ordinem. Fac omnes fides ex
 æquo contentas; fac nullâ serie inter se com-
 missas; fac æqualiter densas, & crassas; fac di-
H gitorum omnium scalpruriginè uno ductu sin-
 gulas simul percilli, quid magis absonum?
 Tolle pariter à pulchritudine ordinem, atque
 hominis pedes appinge humeris; pedibus ca-
 put subijcito; tibias ad collum erige; brachia
 appende auribus; manus supercilis annecte;
 omnia oris, ac formæ lineamenta perverte; quæ
 forma deformior? quod monstrum rætius,
 aut turpius? Tolle denique à Cælo, tolle à si-
 denibus, tolle ab elementis ordinem. Fac æter-
 ram

DELECTATIONIS ILLICE. 315

ram commutare sursum; Cælum ruere deorsum
 stellas in Mare defluere; Mare super astra eve-
 hi; quod chaos à Poëtis fictum magis incom-
 positum? quæ species horridior?

201. Quod si quid etiam sine ordine dele-
 ctat, si in pratis tanta florum varietas, casu, vel
 fortuito enata solo; hinc, atque illinc diffusa, **A**
 non distincta; fusa, non distributa; tam grato
 spectaculo cunctorum oculis blanditur; hæc
 omnia, quæ sine ordine suaviter tenent, in
 ordinem redacta multo uberius delectabunt.
 Illos enim ipsos flores per prata temerè spar-
 sos transfer, si placet, in aliquem hortum ad a- **B**
 mullum quadratum, peritumque hortulanum,
 qui eos scitè distinguat, adhibe. Tum is qua-
 tuor ad angulos quatuor areolas, extrinsecus **C**
 quidem rectis lateribus, intrinsecus verò cu- **D**
 spidatas, aut inspiram convolutas descri- **E**
 bet. In medio ingentem stellam radios qua- **F**
 quaversum fundentem depangit. Areolas im- **G**
 missis tessellis discriminat; tessellas pulvi **H**
 nis, & toris munit, tenuiores undique sulcos **I**
 ducit, tum strias, lirasque minores interponit.
 At quatuor latera in cruce intersecat, ipsas
 areolas biviiis, triviiis, quadriviiis decussat.
 Postremò latè spatiantem semitam, & per **K**
 quatuor latera pertinentem, quasi pomerium
 relinquit. Porò ubi hortum ita extruxit, flo-
 re, rursam in areolas, in tessellas, in pulvi-
 nos, in toros, in stellam distribuit; viarum cre-
 pidines rosario, ceu spinoso propugnaculo
 obvallat: delectum singulorum etiam florum
 habet; notat, qui humiliores, qui medii, qui
 pror

Lrocèri. Neque colorum negligit varietatem
 caruleas violas, nigra vaccinia, alba ligustra
 suos in manipulos centuriat. In stellæ umbi-
Mlico Solis æmulum heliotropium figit, in stel-
 læ radios hastata lilia diducit. Deinceps ane-
Nmones, hyacinthos, amaranthos, narcissos, &
 reliquorum omnium florum aciem specio-
Osissimam, tanquam Floræ pictum exercitum
 serie eximiam componit. At in semitis omnem
 eradit herbulam, in sulcis, in striis, in bivis,
P nullam terræ lanuginem patitur, nulla fert
Qstamina, nulla cymata tolerat. Universum so-
Rrum per omnes versus areolis interjectum, ut
Semper purum putumque sit, perenni labore
Tdeglubit, glabrat, decorticat? Contende jam,
 si vis, hos flores tam bellè ordinatos cum illis
 antea in pratorum acie sine ullâ lege à terra
 profusis. Utri magis capient oculos? utri ju-
 cundius delectabunt? Sine dubio in ordinem
 adducti, quam errabundi. Quid si forrè aliquis
 in sulcis illis flosculus, in semitis, aut in
 mæandris extra reliquorum seriem florum e-
 nascatur? olitor sine ne crescere? Imò verò
 statim radicitus extrahet. At bellulus flos
 est, narcissus est, amaranthus est. Nihil re-
 fert. Extirpatur. Cur, quæso? Nimirum
Vquicquid extra ordinem jacet, hortulanus ait,
 sive flos sit, sive herbula, ordinem turbat,
 gratiam deflorat, oblectamentum misuit, &
 deoque properè evellendum, ac sine mora eradi-
 dicandum.

202. Eodem prorsus modo pleraque etiam
 alia, quæ sine ordine aliquâ oblectatione titil-
 lant

ant, in ordinem digesta, largiorem addere voluptatem, testatum est. Incompositas in silvâ arbores, rarasque in montium jugis plantas, magnis intervallis, sed incertis distantes, paulò curiosius, quæso vos, Auditores, considerate. Sint vestitæ foliis, odoræ floribus, optimæ fructibus, placeant, arideant, exhilarent. Illas deinde in aliquod viridarium traducito. Ibi longos in ordines porrigit; in quin- **A** cuncem conferito; in stellas transcribit; binas binis, ternasque ternis committito; in varia spatia, atque intervalla dividito. At parietes cedrorum viridantibus, ut ita dicam, peristromatis convestito; ramos per murum **B** repentes artificiosè intextito; mediis in spatiis ex iis, quæ intercurrunt, arbusculis genus omne animantium, quasi hortorum quidam sator, ex buxo, è myrto, lauroque procreato, hinc leones, hincursos, hinc tigres, hinc elephantos nullo alio terriculamento, quam frondium, metuendos, exprimito. Adjice etiam **C** armatorum hominum ex corno cohortem, quasi excubias agentem pro horto, ipsoque in vestibulo minitantem. Nunc verò pedem mihi inferat aliquis de integro in hujusmodi viridarium. Si has ipsas, aut consimiles arbores, atque virgulta confusâ in silvâ non sine juncunditate antea spectâisset: ubi primum eadem ipsa tam nobili conformata ordine, tamque variis propè animata figuris, postea suis met oculis subjecerit, quàm insolitâ, multoque, quàm antea, cumulatior voluptate liquecet. Quod si qua virgulta, vel furculi supra parietum cre-

pidinem emineant; si extra coronam verticis
D singularum planarum progerminent; si ani-
 mantum rictus, speciesque deprimant; adest
 statim cum falculâ olitor, omnesque illos aut
E stolones, aut coliculos, aut cininos severtè
 castigat, secatur, recidit. At omnes illi ramu-
 culi innumeris foeti erant fructibus. Nihil mo-
 ror, inquit hortulanus, hîc mihi decor, & venu-
 stas curæ est (quanquam arbusculæ etiam sic
 castigatæ uberiores fructus ferent) quicquid
 extra ordinem surgit, ordinem disijcit, venusta-
 ti officit, concinnitati detrahit; ac proinde aver-
F runcetur.

*Adversariorum Orationes, atque Con-
 ciones, quia inordinata sunt, mi-
 nimè delectant.*

203. **O** Stendi hætenus, Auditores, satis
 perspicuè, quàm pellax, mirusque
 voluptatis genitor sit ordo, quantaque hunc
 inter, atque illam affinitas intercedat. Nunc i-
 dem ordo postulat, ut ab Adversariis meis quæ-
 ram, quem ipsi ordinem, suis in Orationibus,
 vel Concionibus teneant. Sed quorsum? Illi
 ordinis ullam orbitam queant insistere? Illi-
 ne, qui immodicam delectationem tam per-
 ditè amant, possunt, quid ordo sit, suspicari?
 Quasi verò modus sine ordine esse valeat,
 quasi modus certos quosdam fines, & termi-
 nos cuique rei non præscribat: quasi ratas ad
 leges, atque mensuram singula non exigat.
 Quod si modus id, cui accidit, terminis inclu-
 dit,